

PROGRAM PRE OBLASŤ KULTÚRY 2020 – 2024

Výňatky, marec 2020

Odborná garancia a spoluautorky: Silvia Hroncová, Darina Kárová

Poznámka:

Program pre oblasť kultúry 2020-2024 vznikol v mesiacoch október 2019 – január 2020 na základe oslovenia nezávislej expertky Silvie Hroncovej od strany ZA ĽUDÍ ako aktualizovaná verzia pôvodného programu strany, ktorý vypracoval Miroslav Kollár. Silvia Hroncová následne oslovila k spolupráci Darinu Károvú ako nezávislú expertku. Do volieb 2020 bola táto aktualizovaná verzia zverejnená na osobitnom linku internetovej stránky strany a prostredníctvom priamej komunikácie s kultúrnou obcou počas predvolebnej kampane.

Na základe tohto programu spoluautorky programu Silvia Hroncová a Darina Kárová vypracovali aj zostrúčený podklad v podobe návrhu programového vyhlásenia vlády za oblasť kultúra. Podrobnejšie rozpracovanie jednotlivých zámerov zase obsahoval interný materiál s názvom Argumentácia.

Aktuálna verzia (apríl 2020) v podobe výňatkov z pôvodného textu obsahuje väčšinu programových zámerov, chýba však úplne oblasť médií, ktorej autorom je Miroslav Kollár.

Materiál uverejňujeme v rámci platformy Zachráňme kultúru ako inšpiráciu a podklad k úvahám o možných riešeniach problémov v kultúre a kreatívnom priemysle ako aj k budúcemu smerovaniu kultúrnej politiky na Slovensku.

Východiská

Kultúra ako komplex duchovných a materiálnych hodnôt – počnúc kultúrnym dedičstvom cez živé umenie, kreatívny priemysel až po jazyk a médiá – je integrálnou súčasťou života človeka a spoločnosti. Pomáha uchovávať tradície, buduje hodnotový systém, rozvíja kreativitu, podporuje komunikáciu a kritické myslenie, pestuje toleranciu, empatiu a cit pre krásu, slúži ako prevencia negatívnych sociálnych javov, kultivuje verejný priestor, prispieva k duchovnému a hospodárskemu rastu spoločnosti.

V európskom priestore sa kultúra stala nositeľom jedinečných znakov národov, národnostných menšín a etnických skupín, ktoré tu po stáročia žijú, dôkazom ich rozmanitosti a stavebným kameňom budovania ich identity. Schopnosť kultúry a umenia čerpať z pôvodných zdrojov, obnovovať sa nástrojmi kritickej reflexie, prekračovať hranice a anticipovať spoločenské dianie z nej robí unikátny systém mimoriadne dôležitý pre rozvoj individuálneho a spoločenského vedomia.

Každý občan Slovenskej republiky má ústavou zaručené právo prístupu ku kultúrnemu bohatstvu. V intenciách európskych zvyklostí je vytváranie

podmienok pre rozvoj kultúry a ochranu kultúrneho dedičstva predovšetkým povinnosťou štátu.

Oblasť kultúry na Slovensku neprešla v uplynulých tridsiatich rokoch zásadnou a komplexnou zmenou, ktorá by umožnila jej nerušený rozvoj a zaistila jej adekvátne postavenie v spoločnosti. Kultúra – jej stav a podmienky pre jej rozvoj, nie sú predmetom verejného diskurzu, kultúra sa dostala na okraj záujmu u reprezentácií štátu. V rámci rezortov patrí Ministerstvo kultúry SR medzi popolušky, personálne sa obsadzuje takmer vždy ako posledné. Žiadna doterajšia politická garnitúra nedocenila skutočný význam kultúry a zásadný vplyv kultúry a umenia na vývoj a charakter spoločnosti a občanov. Reforma je dnes nevyhnutná, kultúrna politika musí reagovať na zásadné zmeny v spoločnosti, je dôležité vytvoriť pre kultúru kvalitné a transparentné podmienky, zabezpečiť efektívne legislatívne prostredie a dôstojné ekonomické postavenie s viacročným a viaczdrojovým financovaním.

Štát sa musí stať garantom týchto zmien a koordinátorom všetkých zainteresovaných aktérov v prostredí kultúry – od verejných orgánov cez mimovládne organizácie až po podnikateľskú sféru – s cieľom vytvárať podmienky pre trvalú udržateľnosť kultúrnych hodnôt, ochranu kultúrneho dedičstva a rozvoj živého umenia.

Ciele

1. posilniť význam a postavenie kultúry na Slovensku;
2. zabezpečiť navýšenie financií do kultúry, efektívnejšie rozdeľovanie finančných prostriedkov rezortu kultúry a nakladanie s nimi;
3. zabezpečiť viaczdrojové a viacročné financovanie kultúry;
4. zabezpečiť kvalitnejší systém vzdelávania ku kultúre a zlepšiť dostupnosť kultúry;
5. uskutočniť inštitucionálnu a obsahovú reformu rezortu kultúry;
6. zaistiť nezávislosť verejnoprávných médií a tlačovej agentúry;
7. prehĺbiť participáciu na kultúre zo strany samospráv, aktérov z rôznych oblastí kultúry i občanov;
8. prehodnotiť legislatívny rámec podporujúci rozvoj živého umenia a kreatívneho priemyslu, ochranu kultúrneho dedičstva, úroveň medzinárodnej prezentácie a kultúrnej diplomacie, cestovného ruchu a kultúrneho turizmu;
9. upraviť legislatívne podmienky a zvýšiť ochranu kultúrneho dedičstva a jeho využiteľnosť.

Programové zámery

1/ Postavenie kultúry a dlhodobá stratégia v rezorte kultúry

1. Posilníme rezort kultúry a postavenie kultúry v spoločnosti a zabezpečíme jej inštitucionálnu, obsahovú, legislatívnu a ekonomickú reformu.

2. V záujme efektívnejšej komunikácie medzi rezortmi a to v oblastiach, ktoré sa týkajú kultúrnych aktivít, vytvoríme podmienky na odborné obsadenie poradných orgánov na najvyššej úrovni štátu a zabezpečíme transparentné výstupy z nich.
3. Pripravíme legislatívne zmeny s cieľom skvalitnenia a zefektívnenia podmienok pre rozvoj kultúry a umenia.
4. Vyhodnotíme existujúce analýzy verejnej správy pre oblasť kultúry a v súlade so stanovenými cieľmi kultúrnej politiky zabezpečíme vypracovanie ich aktualizácií a následnú implementáciu ich záverov.
5. Prehodnotíme plán dlhodobých investičných akcií kultúrnych organizácií v zriaďovateľskej pôsobnosti Ministerstva kultúry SR.
6. Na základe pasportizácie nehnuteľného majetku v oblasti kultúry vytvoríme v spolupráci s ďalšími rezortmi a Úradom vlády SR dlhodobý strategický národný investičný plán v oblasti kultúry.
7. Súčasťou národného investičného plánu bude dlhodobý program systematickej obnovy pamiatok a budov určených na rekonštrukciu, ako aj plán výstavby nových budov pre prezentáciu kultúrnych aktivít, ktorý vznikne na základe odbornej diskusie a dôkladnej analýzy kultúrnych potrieb Slovenska s dôrazom na jednotlivé regióny. Zabezpečíme efektívnejšie a intenzívnejšie využívanie kultúrnych pamiatok a historických lokalít s dôrazom na popularizáciu tradícií a histórie s prepojením na prezentáciu súčasného umenia a kultúry s cieľom posilniť cestovný ruch, zatriktívniť regióny, podporiť výučbu žiakov základných a stredných škôl a zvýšiť záujem o kultúru a umenie.

2/ Financovanie kultúry

1. Zvýšime podiel verejných výdavkov na kultúru do roku 2024 úmerne jej postaveniu, potrebám a s dôrazom na skrytý dlh v kultúre s cieľom podporiť predovšetkým živú kultúru, obnovu kultúrnych pamiatok, rozšírenie akvizícií do zbierkových inštitúcií a vzdelávanie ku kultúre a umeniu. Za verejné zdroje v oblasti kultúry považujeme rozpočet Ministerstva kultúry SR, rozpočty orgánov regionálnej a miestnej samosprávy, ale aj Úradu vlády SR, Ministerstva školstva, vedy, výskumu a športu SR a príjmy z lotérií, z európskych štrukturálnych fondov a ďalších zdrojov.
2. Zvýšime podiel súkromných zdrojov do kultúry zavedením motivačných nástrojov na podporu kultúry zo strany súkromného sektora – individuálnych podporovateľov a podnikateľskej sféry.
3. S cieľom sprehľadniť, ale najmä zefektívniť systém asignácií daní z príjmu fyzických i právnických osôb vykonáme, v spolupráci s príslušnými rezortmi, audit tohto systému tak, aby sa stal zrozumiteľným, dôveryhodným a relevantným zdrojom podpory aj pre aktivity v oblasti kultúry.
4. Aktívne sa zúčastníme legislatívneho procesu dokončenia návrhu stavebného zákona so záujmom obnoviť ustanovenie o percente z nákladov na verejnú stavbu určeného na umelecké dielo v architektúre s cieľom podporiť súčasné vizuálne umenie vo verejnom priestore, ako aj oživiť a skvalitniť verejný priestor.

5. V spolupráci s ministerstvom financií odporučíme audit príjmov a výdavkov spoločnosti Tipos a. s. s cieľom systémovo zvýšiť podiel z príjmov lotérií do kultúry vzhľadom na základné poslanie spoločnosti, a to podporovať kultúru a zachovávať kultúrne dedičstvo.
6. Na základe analýz vyhodnotíme činnosť a programy podporných (dotačných) fondov (Audiovizuálny fond, Fond na podporu umenia, Fond na podporu kultúry národnostných menšín) s cieľom zefektívnenia podpory kultúrnych aktivít a navýšime finančný príspevok z ministerstva kultúry pre tieto fondy vrátane jeho každoročnej valorizácie.
7. Uskutočníme audit uplatňovania zákona o štátnej pomoci na oblasť kultúry s cieľom rozlišovať projekty podnikateľskej a nepodnikateľskej povahy v kultúre.
8. Prehodnotíme zásady hromadného verejného obstarávania v oblasti kultúry s cieľom zabrániť klientelistickým vplyvom.

3/ Vzdelávanie ku kultúre a umeniu a dostupnosť kultúry

1. Zavedieme účinné nástroje na sprístupnenie kultúry rôznym skupinám občanov s cieľom zvýšiť vzdelanosť, kultúrnu gramotnosť a kritické myslenie obyvateľstva.
2. Zefektívňime fungovanie kultúrnych poukazov pre deti a mládež za účinnej spolupráce s regionálnymi kultúrnymi inštitúciami a školami všetkých stupňov.
3. Vychádzajúc z demografického vývinu obyvateľstva (starnutie populácie) vytvoríme dlhodobý podporný program pre sprístupnenie kultúry seniorom zavedením kultúrnych poukazov pre seniorov.
4. V spolupráci s ministerstvom školstva a zriaďovateľmi základných a stredných škôl vytvoríme systém formálneho vzdelávania k umeniu a ku kultúre na školách. Za týmto účelom budeme iniciovať zavedenie študijného odboru kultúrny pedagóg.
5. Zavedieme opatrenia, aby súčasťou činnosti kultúrnych inštitúcií financovaných z verejných zdrojov boli programy neformálneho vzdelávania s dôrazom na regióny.
6. Zavedieme nástroje na participáciu na kultúre pre všetky skupiny obyvateľstva vrátane národnostných menšín a znevýhodnených skupín.

4/ Inštitucionálna a obsahová reforma v kultúre

1. Zrealizujeme audit a následne zavedieme kvalitatívnu a legislatívnu diferenciaciu inštitúcií v zriaďovateľskej pôsobnosti ministerstva kultúry.
2. Prehodnotíme zákony a štatúty umeleckých fondov (Literárny fond, Hudobný fond, Fond výtvarných umení) s prihliadnutím na poslanie a náplň podporných fondov (Audiovizuálny fond, Fond na podporu umenia, Fond na podporu kultúry národnostných menšín) a organizácií kolektívnej správy autorských práv (SOZA, SLOVGRAM, SAPA, OZIS, LITA) s cieľom zefektívnenia a zvýšenia transparentnosti zdrojov príjmov, činnosti a hospodárenia umeleckých fondov.

3. Vytvoríme nástroje na zlepšenie postavenia neštátnych subjektov vykonávajúcich verejnoprospešné činnosti v oblasti kultúry a na ich zapojenie do tvorby kultúrnej politiky.
4. Prehodnotíme funkčnosť existujúcich medzinárodných a národných projektov ministerstva kultúry a ich prínos pre prostredie kultúry a nastavíme transparentné a štandardné podmienky na reprezentatívnu a systematickú prezentáciu kultúry a umenia na území Slovenska i v zahraničí.

5/ Spolupráca s regionálnou a miestnou samosprávou, podpora regionálnej kultúry

1. Vytvoríme nástroje na efektívnu spoluprácu rezortu kultúry s regionálnou a miestnou samosprávou v oblasti legislatívy, financovania kultúry a podporných grantových systémov, ako aj v oblasti personálnej politiky.
2. Budeme systematicky mapovať potreby miestnej a regionálnej kultúry a v spolupráci s orgánmi miestnej a regionálnej samosprávy vytvárať kvalitnejšie podmienky pre rozvoj kultúrneho života.
3. Zrealizujeme pasportizáciu kultúrnych domov s cieľom zmapovať reálny stav budov a ich infraštruktúry a vytvoriť lepšie podmienky pre fungovanie miestnej a regionálnej kultúry.

7/ Kultúrne dedičstvo

1. Zabezpečíme pasportizáciu kultúrnych pamiatok a efektívnejší systém dlhodobého plánovania obnovy kultúrneho dedičstva a nastavíme pravidlá kategorizácie národných kultúrnych pamiatok.
2. Vytvoríme finančné, legislatívne a inštitucionálne kvalitnejšie a efektívnejšie podmienky pre účinnú ochranu kultúrneho dedičstva a uplatňovanie rozvojových prvkov v tejto oblasti.
3. Zvýšime dôraz na ochranu technických pamiatok a pamiatok industriálnej architektúry s cieľom ich obnovy a využitia na kultúrne účely.
4. Budeme iniciovať vytvorenie systému poistenia diel kultúrnej hodnoty v majetku zbierkových inštitúcií.
5. Doriešime legislatívu ohľadom kompetencií v oblasti reštaurovania objektov a predmetov kultúrneho dedičstva.
6. Prehodnotíme efektívnosť a odbornosť dlhodobého projektu digitalizácie kultúrneho dedičstva.

8/ Kultúrny a kreatívny priemysel, podpora regiónov, cestovný ruch a kultúrny turizmus

1. V procese budovania kultúrnych kreatívnych centier v regiónoch budeme poskytovať súčinnosť a kreatívnu pomoc.
2. Prispejeme k efektívnemu využívaniu zdrojov v rámci IROP, prioritná os 3.

3. Vytvoríme systém vyhľadávania, podpory a zviditeľňovania start-upov v oblasti kultúry s dôrazom na všetky regióny Slovenska.
4. Uskutočníme analýzu ohrozených umeleckých profesií s cieľom zvýšenia podpory na ich rozvoj.
5. Prispejeme k systematickému prepájaniu podnikateľskej sféry s kultúrnou obcou, ako aj k zvyšovaniu motivácie pre kreatívne profesie, podnikateľský sektor a občanov.
6. Podporíme zvýšenie zamestnanosti v kultúre a statusu umeleckých a kultúrnych pracovníkov.
7. Zabezpečíme aktuálnu kvalitnú, elektronicky jednoducho dostupnú databázu výnimočných kultúrnych pamiatok, lokalít a podujatí s cieľom posilniť kultúrny a kreatívny priemysel, turizmus a cestovný ruch.
8. Zabezpečíme dostupnosť kultúry pre všetky skupiny obyvateľstva, vrátane seniorov a znevýhodnených občanov, veľkú pozornosť budeme venovať bezbariérovému prístupu do kultúrnych inštitúcií.

9/ Medzinárodná spolupráca, kultúrna diplomacia a slovenská kultúra v zahraničí

1. Prehĺbime spoluprácu medzi rezortmi Ministerstva kultúry SR a Ministerstva zahraničných vecí a európskych záležitostí SR a v tomto záujme opätovne zriadime Sekciu medzinárodnej spolupráce na ministerstve kultúry.
2. Navrhujeme zriadenie novej organizácie pod Ministerstvom zahraničných vecí a európskych záležitostí SR, ktorá bude koordinovať činnosť slovenských inštitútov v zahraničí v spolupráci s Ministerstvom kultúry SR.
3. Zavedieme na Ministerstve kultúry SR grantový program Pro Slovakia na podporu prezentácie slovenskej kultúry v zahraničí a prioritných medzinárodných projektov odohrávajúcich sa na Slovensku.
4. V súlade s pravidlami EÚ pre prípravu Európskeho hlavného mesta kultúry budeme venovať zvýšenú pozornosť priebehu súťaže o titul EHMK 2026 a vytvoríme podmienky pre úspešnú realizáciu projektu.
5. Skvalitníme prezentáciu a propagáciu slovenskej kultúry v zahraničí s cieľom zvýšenia jej prestíže.
6. Posilníme vplyv slovenských reprezentácií na kultúrnu politiku a vytváranie podmienok pre kultúru na úrovni medzinárodných organizácií – Európskej únie, UNESCO a pod.
7. Zvýšenú pozornosť budeme venovať realizácii programovacieho obdobia EÚ na roky 2021 – 2027, predovšetkým v rámci programov a rozpočtu pre oblasť kultúry.

10/ Vzťah štátu a cirkví, sloboda bez rozdielu vyznania

1. Zabezpečíme otvorený a vecný dialóg o postavení cirkví a ich financovaní s cieľom nájsť efektívnu podobu spolupráce s cirkvami a ich financovania.
2. Prehĺbime spoluprácu s cirkvami v oblasti efektívnejšieho využívania historických budov v majetku cirkví a zvýšenia ich návštevnosti

zo strany verejnosti s cieľom popularizácie kultúrneho dedičstva a duchovnej kultúry Slovenska.

11/ Kultúra národnostných menšín

1. Zabezpečíme rovnaké podmienky pre rozvoj kultúry pre všetky národnostné menšiny na území Slovenska.
2. Vytvoríme podmienky pre vyššiu participáciu na kultúre zo strany národnostných menšín.
3. Vytvoríme kvalitnejšie inštitucionálne podmienky pre výskum v oblasti kultúry národnostných menšín a systematické vzdelávanie obyvateľstva k nej.

12/ Komunikácia Ministerstva kultúry SR s verejnosťou a jej participácia na rozvoji kultúry

1. Zabezpečíme transparentnú, odbornú a verejnú diskusiu k reforme v kultúre a k dlhodobej stratégii kultúrnej politiky štátu a postavenia kultúry a umenia v spoločnosti.
 2. Vytvoríme systém spracovania dát štatistického zisťovania a zabezpečíme koordináciu činností výskumných pracovísk v oblasti kultúry, ako aj pravidelné zverejňovanie výstupov tejto činnosti.
 3. Vybudujeme komplexný vedomostný systém a vzájomné prepojenie všetkých informácií sústredených v kultúrnych organizáciách.
 4. Zabezpečíme pravidelné verejné odpočty činnosti Ministerstva kultúry SR, ním zriadených organizácií, ako aj verejných organizácií v oblasti kultúry v zriaďovateľskej pôsobnosti iných subjektov.
-